

734.

**OBWIESZCZENIE
MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ**

z dnia 25 października 1933 r.

**w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy
z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle
i handlu.**

Na podstawie art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 22 marca 1933 r. w sprawie zmian w ustawie z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 227) ogłaszam jednolity tekst ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (Dz. U. R. P. z 1920 r. Nr. 2, poz. 7) z uwzględnieniem zmian, wprowadzonych do niej rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 364), ustawą z dnia 7 listopada 1931 r. (Dz. U. R. P. Nr. 101, poz. 772) i ustawą z dnia 22 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 27, poz. 227), z nową kolejną numeracją artykułów i właściwą nomenklaturą władz. Podany w załączniku tekst ustawy obowiązuje od dnia 1 stycznia 1934 r.

Minister Opieki Społecznej: *Hubicki*

Załącznik do obwieszczenia Ministra
Opieki Społecznej z dn. 25 października
1933 r. (poz. 734).

U S T A W A

z dnia 18 grudnia 1919 r.

o czasie pracy w przemyśle i handlu.

Art. 1.

Czas pracy wszystkich pracowników, zatrudnionych na mocy umowy w przemyśle, górnictwie, handlu, komunikacji i przewozie oraz w innych zakładach pracy, choćby na zysk nieobliczonych, a prowadzonych w sposób przemysłowy, niezależnie od tego, czy te zakłady pracy są własnością prywatną, czy państwową, czy też organów samorządowych, wynosi bez wliczenia przerw odpoczynkowych powyżej 8 godzin na dobę i nie może przekraczać 48 godzin na tydzień.

Art. 2.

Za czas pracy uważa się liczbę godzin, przez które pracownik obowiązany jest na mocy umowy pozostawać w zakładzie pracy lub poza nim do rozporządzenia kierownika robót.

W górnictwie czas, zużyty na wjazd i wyjazd, wlicza się w czas pracy. Regulamin wewnętrzny kopalni winien określi wyraźnie kolejność, w jakiej jazd i wyjazd robotników, pracujących w górnictwie, ma się odbywać.

Art. 3.

Czas pracy osób, zatrudnionych w przemyśle przewozowym, o ile tego wymagają techniczne warunki pracy, może Minister Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, a w zakładach pracy, podlegających bezpośrednio poszczególnym ministerstwom, właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej, po wysłuchaniu opinii związków zawodowych pracowników i pracodawców danej gałęzi, uregulować osobnym rozporządzeniem, zastępując normy, ustalone w niniejszej ustawie przez normy równoważne.

Art. 4.

Konieczne odstępstwa od ustalonego w art. 1, 10 i 14 czasu pracy celem wykonywania robót, poprzedzających produkcję lub po niej następujących, oraz robót, mających na celu pilnowanie materiałów lub zakładów pracy, jako też w rzemiosłach na wsi i w miasteczkach ze względu na związek tych rzemiosł z pracą na roli, określi dla każdej kategorii pracowników osobnym rozporządzeniem Minister Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, a w dziedzinie pracy w rzemiosłach, wymienionych w tym artykule, i z Ministrem Rolnictwa i Reform Rolnych, odnośnie zaś do zakładów pracy, podlegających bezpośrednio poszczególnym ministerstwom — właściwy minister w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej.

Art. 5.

Minister Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu lub z innymi zain-

interesowanymi ministrami może po zasięgnięciu opinii organizacyj zawodowych pracowników i pracodawców wydawać osobne przepisy, regulujące rozłożenie czasu pracy, ustalonego w art. 1 dla osób, zatrudnionych w zakładach, w których praca jest uzależniona od pory roku i warunków atmosferycznych, w ten sposób, że wskutek skrócenia czasu pracy w pewnych okresach nastąpi przedłużenie czasu pracy w innych okresach, przyczem przeciętny czas pracy, obliczony na przyjętą liczbę tygodni, nie przekroczy 48 godzin na tydzień, a dzienny czas pracy 10 godzin.

Umowy zbiorowe, zawarte pomiędzy zainteresowanymi organizacjami zawodowymi pracowników i pracodawców, mogą regulować czas pracy osób, zatrudnionych w zakładach, wymienionych w ustępie poprzednim, w sposób odmienny niż czynią to przepisy niniejszej ustawy lub rozporządzeń, wydanych na podstawie niniejszego artykułu, pod warunkiem jednakże, iż postanowienia tych umów nie będą zawierały niekorzystnych dla pracownika odstępstw od przepisów ustawowych.

Art. 6.

Minister Opieki Społecznej w porozumieniu z właściwymi ministrami ureguluje w drodze rozporządzeń czas pracy osób, zatrudnionych w zakładach leczniczych.

Tygodniowy czas pracy osób, zatrudnionych w zakładach, objętych niniejszym artykułem, nie może przekraczać 60 godzin na tydzień, nie wyłączając niedziel i dni świątecznych.

Art. 7.

W zakładach pracy lub ich oddziałach, w których praca jest szczególnie dla zdrowia pracowników szkodliwa, może być zarządzony czas pracy krótszy, niż wymieniony w art. 1, a to w sposób, wskazany w art. 20 niniejszej ustawy.

Art. 8.

Przedłużenie czasu pracy jest dopuszczalne w wypadkach następujących:

- a) W razie, gdy z powodu zaszłych lub grożących zakładowi pracy żywiołowych wydarzeń lub nieszczęśliwych wypadków jest to konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa pracujących, dla utrzymania w całości zakładu pracy i umożliwienia dalszego jego ruchu, oraz dla wykonania robót, których niewykonanie spowodowałoby mogło zepsucie materiałów lub urządzeń mechanicznych, przyczem czas pracy nie może przekraczać 12 godzin na dobę, o ile nie chodzi o akcję ratowniczą. W wypadkach tych może być czas pracy przedłużony w każdym dniu tygodnia, nie wyłączając niedziel, pracodawca winien jednak bezzwłocznie zgłosić wypadek, powodujący konieczność przedłużenia czasu pracy, do właściwego Urzędu Inspekcji Pracy.
- b) W wypadkach, spowodowanych szczególnie udowodnionymi potrzebami zakładu pracy, może być czas pracy przedłużony za otrzymaniem poprzednio zezwoleniem Mini-

sterstwa Opieki Społecznej, zaś w handlu dla celów dorocznej inwentaryzacji — za uprzednim zawiadomieniem Urzędu Inspekcji Pracy, przyczem ilość godzin nadliczbowych dla poszczególnego pracownika nie może wynosić więcej, niż 120 godzin na rok i 4 godziny na dobę.

- c) W zakładach o ruchu ciągłym, o ile utrzymanie w ruchu zakładu pracy niezbędnie tego wymaga. W takich zakładach może Minister Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, po wysłuchaniu opinii związków zawodowych pracowników i pracodawców, zezwolić na przedłużenie czasu pracy poszczególnych grup pracowników przeciętnie do 56 godzin tygodniowo. Ustalony w art. 1 ośmiogodzinny czas pracy na dobę może być w tych zakładach przedłużony jednego dnia w każdym tygodniu dla jednej lub dwóch po sobie następujących zmian robotników.
- d) W wypadkach, spowodowanych koniecznościami państwowymi lub gospodarczymi, Rada Ministrów może w drodze rozporządzeń, wydawanych na wniosek Ministra Opieki Społecznej, zgłoszony po zasięgnięciu opinii izb przemysłowo-handlowych i izb rzemieślniczych oraz organizacyj zawodowych pracowników i pracodawców, zezwalać na przedłużenie lub nakazać skrócenie czasu pracy w dniu lub w tygodniu.

Rozporządzenia te będą wydawane na określony przeciąg czasu, nie dłuższy niż na 1 rok, i mogą dotyczyć poszczególnych gałęzi pracy lub kategorii zakładów pracy na obszarze całego Państwa lub na obszarach poszczególnych okręgów administracyjnych.

- e) W zakładach pracy lub w ich oddziałach, w których czas pracy w tygodniu trwał krócej niż 48 godzin, dopuszczalne jest odrobienie nie przepracowanych w ten sposób godzin w następnych trzech tygodniach pod warunkiem, iż czas pracy na dobę nie będzie przekraczać 9 godzin, a liczba godzin pracy w powyższym okresie 4-tygodniowym — 192.

Odrabianie godzin pracy, przewidziane w ustępie poprzednim, może nastąpić, jeżeli kierownik zakładu pracy zawiadomi o tem inspektora pracy właściwego obwodu, podając wykaz dni i godzin nieprzepracowanych, zamierzony rozkład czasu pracy oraz liczbę zatrudnionych w ten sposób pracowników.

Odrabianiu nie podlegają godziny nieprzepracowane w niedziele i w dni świąt uroczystych, które w liczbie 8 określa dla całości lub poszczególnych obszarów Państwa rozporządzenie Rady Ministrów, wydane na wniosek Ministra Opieki Społecznej.

Art. 9.

Podlegające niniejszej ustawie zakłady pracy obowiązane są prowadzić dla każdego pracownika osobne wykazy godzin nadliczbowych z oznaczeniem należnej za nie płacy.

Art. 10.

W niedziele i dni świąteczne, ustawą oznaczone, praca w zakładach, podlegających niniejszej ustawie, jest wzbroniona, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 11.

Art. 11.

Praca w niedziele i dni świąteczne jest dozwolona:

- a) dla wykonywania robót koniecznych ze względu na ich użyteczność społeczną i codzienne potrzeby ludności, a w szczególności dla utrzymania wodociągów, oświetlenia, dla czyszczenia, przy komunikacji, w aptekach, w hotelach i jadłodajniach, w kąpielach rzecznych i morskich oraz we wszelkich kąpielach w miejscach kuracyjnych, w zakładach, służących opiece chorych, w teatrach i widowiskach publicznych, pozatem, nie dłużej jednak, niż przez trzy godziny, do godziny 10 przed południem, w mleczarniach i kwaciarniach;
- b) w zakładach o ruchu ciągłym dla wykonywania robót, które ze względu na techniczną naturę produkcji nie mogą być wstrzymane;
- c) w wypadkach, przewidzianych w art. 8a i 8d;
- d) w sklepach od godziny 1-ej w południe do 6-ej wieczorem w ostatnią niedzielę przed świętami Bożego Narodzenia i Wielkanocy.

Art. 12.

We wszystkich wypadkach stosowania pracy w niedziele (w myśl art. 11), z wyjątkiem przewidzianych w art. 8a należy poprzednio zawiadomić o tem właściwy Urząd Inspekcji Pracy.

Art. 13.

O ile pracownicy pracują w niedziele w myśl przepisów art. 11 ustawy niniejszej, muszą otrzymać wzamian wolny dzień w tygodniu.

W zakładach o ruchu ciągłym, pracujących w myśl przepisów art. 8c ustawy niniejszej przeciętnie do 56 godzin tygodniowo, musi być czas pracy w ten sposób podzielony, by każdy robotnik mógł korzystać w każdym okresie 3-tygodniowym z dwukrotnego co najmniej 24-godzinnego odpoczynku.

Art. 14.

Praca nocna, to jest w czasie od godziny 9 wieczór do 5 rano, a w zakładach, pracujących na dwie zmiany, od 10 wieczór do 4 rano jest wzbroniona, z wyjątkiem wypadków, przewidzianych w art. 15.

Art. 15.

Praca nocna dopuszczalna jest we wszelkich zakładach o ruchu ciągłym, nadto w innych wypadkach, przewidzianych w art. 8 i 11a.

Art. 16.

Praca w godzinach nadliczbowych, przewidziana w art. 8, z wyjątkiem pkt. e), niniejszej ustawy, ma być wynagradzana co najmniej 25% dodatkiem do płacy normalnej. Za godziny nadliczbowe ponad

2 godziny dziennie oraz za pracę w godzinach nadliczbowych, przypadających na noc lub w niedziele i święta, dodatek ten ma wynosić co najmniej 50%. Przy pracy akordowej dodatki powyższe będą obliczane na podstawie płacy za czas, o ile ich umową w danym zakładzie inaczej nie unormowano.

Art. 17.

Najdalej po każdym 6 godzinach pracy ma nastąpić przerwa, nie krótsza niż jednogodzinna, podczas której ruch maszyn powinien być tam, gdzie na to zezwalają techniczne warunki pracy, wstrzymany, a pracownik wedle swej woli może opuścić miejsce pracy. W zakładach o ruchu ciągłym oraz w tych, w których z powodu natury pracy pracownik nie może miejsca pracy opuścić, praca może trwać bez wyżej wymienionej godzinnej przerwy; w takim razie jednak pracownik musi otrzymać możliwość spożycia posiłku podczas ruchu zakładu pracy.

Minister Opieki Społecznej może udzielać zezwolenia dla poszczególnych gałęzi pracy, kategorii zakładów lub poszczególnych zakładów pracy bądź ich oddziałów, o ile tego wymagać będą warunki pracy, na niestosowanie lub skracanie przerwy, przewidzianej w niniejszym artykule.

Tryb i warunki udzielania tych zezwoleń określą osobne rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej; rozporządzeniami temi Minister Opieki Społecznej może również przekazać udzielanie zezwoleń organom inspekcji pracy.

Art. 18.

Winni przekroczenia przepisów niniejszej ustawy oraz rozporządzeń, wydanych na jej podstawie, będą karani za pierwszym razem grzywną od 200 zł do 1.000 zł lub aresztem do 3 miesięcy, w razie zaś powtórzenia przekroczenia — aresztem na czas od 2 tygodni do 3 miesięcy. Przepisy o łagodzeniu kar, zawarte w ustawach karnych, nie będą miały zastosowania do przestępstw, przewidzianych w niniejszym artykule w okresie do dnia 31 grudnia 1932 r.

Do orzekania o czynach, przewidzianych w ust. 1 niniejszego artykułu, powołani są obwodowi inspektorzy pracy.

Art. 19.

W wypadkach, gdy zakład pracy nie jest zarządzany osobiście przez właściciela, odpowiedzialnym za przestępstwa, wymienione w art. 18, jest kierownik zakładu pracy, wyznaczony stosownie do art. 9 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę robotników (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 324).

Właściciel jest odpowiedzialny narówni z kierownikiem, jeżeli przestępstwo było popełnione za jego wiedzą, bądź gdy właściciel nie dobrał odpowiedniego kierownika.

W wypadkach, gdy właściciel zakładu pracy nie wyznaczył kierownika zakładu pracy, odpowiedzialnym jest właściciel zakładu pracy.

Jeżeli właścicielem zakładu jest osoba prawna, odpowiedzialnymi są te osoby, które powołane są do zawiadywania interesami osoby prawnej.

Przepisy niniejszego artykułu nie uchylają postanowień, dotyczących udziału (współwiny) w przestępstwie.

Art. 20.

Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, odnośnie zaś do zakładów pracy, podlegających poszczególnym ministrom, porucza się wykonanie ustawy właściwemu ministrowi w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej.

Art. 21.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie w cztery tygodnie po jej ogłoszeniu; równocześnie tracą moc obowiązującą wszystkie inne przepisy dotąd w tym przedmiocie wydane, o ile są sprzeczne z postanowieniami niniejszej ustawy.

Przepisy przejściowe.**Art. 1.**

W wypadkach wyjątkowych może minister, powołany w myśl art. 20 do wykonania niniejszej ustawy, po wysłuchaniu opinii interesowanych związków zawodowych pracowników i pracodawców, odroczyć jej wykonanie dla pewnych kategorii pracy nie dłużej jednak, niż na przeciąg 6 miesięcy. Dalsze odroczenie w wymienionych wypadkach, jednak nie dłużej niż na rok, nastąpić może tylko z decyzji Rady Ministrów.

Art. 2.

W miejscowościach, w których nie istnieją jeszcze Urzędy Inspekcji Pracy, aż do ich utworzenia, kompetencje, tymże urzędom w niniejszej ustawie przyznane, należą do władz administracyjnych I instancji.

Art. 3.

Wprowadzenie czasu pracy, przewidzianego w ustawie niniejszej w zakładach, w których dotychczas stosowany był czas dłuższy, nie może pociągać za sobą zmniejszenia zarobków.